

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ХЕМИЈА

СМЈЕР: СПОРТСКИ

РАЗРЕД: ДРУГИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЉИ БРОЈ ЧАСОВА: 72

ОПШТИ И ПОСЕБИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА:

- Стицање знања о хемијским и техничко-технолошким процесима.
- Оспособљавање ученика за примјену хемијских знања у свакодневном животу.
- Разумијевање основних појмова и законитости из органске хемије и биохемије.
- Развијање одговорног односа према себи, другима и животној средини.
- Развијање способности логичког закључивања, критичког и креативног мишљења.
- Оспособљавање за самостално рјешавање проблема.
- Разумијевање особина и примјене органских једињења из поједине класе органских једињења.
- Разумијевање повезаности структуре органских једињења са специфичним особинама угљениковог атома и природом ковалентне везе.
- Стицање знања о основним правилима IUPAC-ове номенклатуре органских једињења.
- Разумијевање значаја функционалне групе за особине органских једињења.
- Стицање знања о најважнијим органским једињењима, која изграђују живу материју и њихов значај у природи.

ПРЕГЛЕД ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА:

Ред. број	Наставна тема	Оквирни број часова
1.	Структура органских једињења	3
2.	Угљоводоници	14
3.	Органска кисеонична једињења	14
4.	Органска азотна једињења	5
5.	Угљени хидрати	8
6.	Липиди	4
7.	Протеини	5
8.	Нуклеинске киселине	4
9.	Витамини, хормони, алкалоиди и антибиотици	6
10.	Природни и синтетички полимери	5
11.	Заштита животне средине	4

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

1. Тема: Структура органских једињења	(3) Оквирни број часова
---------------------------------------	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
----------------------------	----------------------------	---

Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Основну структуру органских једињења (атомске орбитале, хибридизацију и хемијске формуле); - Разликовати основне класе органских једињења према врсти функционалних група; - Основне реакције органских једињења; - Уочити везу између реактивности органских једињења и врсте функционалне групе односно врсте хемијске везе. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Структура органских једињења; 2. Класе органских једињења и функционалне групе; 3. Реактивност органских једињења. 	Физика: Електронегативност и електропозитивност елемената.
---	---	---

2. Тема: Угљоводоници	(14) Оквирни број часова
------------------------------	-------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Класе угљоводоника према начину везивања угљеникових атома и према врсти хемијских веза; - Природу sp^3, sp^2 и sp хибридизације; - Номенклатуру угљоводоника; - Основне реакције алкана, алкена и алкина; - Објаснити шта је то ароматични карактер. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алкани: представници, структура, изомерија, хомологни низ, номенклатура. 2. Циклоалкани. 3. Нафта и земни гас, течна горива. 4. Алкени: представници, номенклатура, изомерија, реакције, диени, каучук и гума. 5. Алкини: структура, номенклатура и реакције. 6. Арени: ароматични карактер, номенклатура, изомерија, моноциклични и полициклични представници и реакције. 	Физика: Резонанција и мезомерија. Математика: аритметичка израчунавања.

3. Тема: Органска кисеонична једињења	(14) Оквирни број часова
--	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Најзначајнија органска кисеонична једињења; - Номенклатуру органских кисеоничних једињења; - Основне физичке и хемијске особине органских кисеоничних једињења; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алкохоли: номенклатура, особине, добијање, примјена и представници. 2. Феноли: особине, добијање, примјена и представници. 3. Етри: особине и представници. 4. Алдехиди и кетони: номенклатура, добијање, 	Математика: аритметичка израчунавања.

- како се добивају органска кисеонична једињења и њихову примјену.	особине, примјена и представници. 5. Органске киселине: добијање, реакције и деривати.	
--	---	--

4. Тема: Органска азотна једињења	(5) Оквирни број часова
--	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Најзначајнија органска једињења са азотом; - Номенклатуру амина, нитроједињења, амида; - Најважније особине органских једињења са азотом. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Амини: номенклатура, добијање, особине и представници. 2. Нитроједињења, амиди, полиамиди и најлон. 	Математика: аритметичка израчунавања.

5. Тема: Угљени хидрати	(8) Оквирни број часова
--------------------------------	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Ша су то угљени хидрати, налажење у природи и значај; - Најзначајније моносахариде, дисахариде и полисахариде и њихову структуру; - Како се из полисахарида могу добити дисахариди и моносахариди; - Како из дисахарида могу настати моносахариди; - Улоге глукозе и гликогена у хуманом организму. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Угљени хидрати: појам, подјела и распрострањеност у природи. 2. Моносахариди: глукоза и фруктоза. 3. Дисахариди: малтоза и сахароза. 4. Полисахариди: скроб, целулоза и гликоген. 5. Производи полисахарида: папир. 	Биологија: заступљеност и улога гликогена у јетри и мишићима и улога глукозе у регулацији гликемије.

6. Тема: Липиди	(4) Оквирни број часова
------------------------	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Шта су липиди, налажење у природи и значај; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Масти и уља. 2. Сапуни и детерџенти. 	Физика: Површински активне супстанце.

<ul style="list-style-type: none"> - Које су најзначајније масне киселине које улазе у састав масти и уља; - Процес сапонификације, структуру сапуна и детерџената и њихову улогу у процесу прања; - Улогу липида у живим организмима. 		Биологија: Улога липида у живим организмима.
---	--	--

7. Тема: Протеини	(5) Оквирни број часова
--------------------------	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Структуру, добијање и реакције аминокиселина; - Појам пептида и протеина; - Структуру, подјелу и улогу протеина у живим организмима. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аминокиселине: представници, физичке и хемијске особине и подјела. 2. Протеини: структура, значај и улога у живим организмима 	Биологија: Улога протеина у живим организмима.

8. Тема: Нуклеинске киселине	(4) Оквирни број часова
-------------------------------------	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Појам и подјелу нуклеинских киселина; - Структуру, функцију и значај ДНК; - Врсте, структуру, функцију и значај РНК. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нуклеинске киселине: структура и подјела. 2. ДНК: структура и функција. 3. РНК: врсте, структура и функција. 	Биологија: Улога нуклеинских киселина у живим организмима.

9. Тема: Витамини, хормони, алкалоиди и антибиотици	(6) Оквирни број часова
--	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Улогу витамина у хуманом организму и најзначајније представнике; - Подјелу, улогу и представнике хормона; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Витамини: појам, подјела, представници и улога. 2. Хормони: појам, подјела, представници и улога. 3. Алкалоиди: појам, подјела и представници. 4. Антибиотици: појам, подјела и представници. 	Биологија: Витамини и хормони.

<ul style="list-style-type: none"> - Појам, подјелу и дјеловање алкалоида; - Појам, подјелу антибиотика и начин њиховог дјеловања. 		
--	--	--

10. Тема: Природни и синтетички полимери	(5) Оквирни број часова
---	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Представнике и особине природних полимера; - Начине добијања синтетичких полимера (полимеризација и поликондензација); - Представнике и особине синтетичких полимера, - Структуру и особине природног и синтетичког каучука; - Структуру и особине силикона и природних влакана. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подјела и особине полимера. 2. Добијање синтетичких полимера (полимеризација и поликондензација). 3. Представници полимера: полиетилен, полипропилен, поливинил-хлорид, полистирен, полиметил-метакрилат, политетрафлуороетилен и каучук. 4. Силикони и природна влакна. 	Физика: Физичке особине полимера (термостабилност, отпорност на кидање).

11. Тема: Заштита животне средине	(4) Оквирни број часова
--	------------------------------

Оперативни циљеви / Исходи	Садржај програма / појмови	Корелација са другим наставним предметима
Ученик треба да зна: <ul style="list-style-type: none"> - Које су супстанце најчешћи загађивачи ваздуха, воде и земље, који су њихови извори и које су здравствене посљедице њиховог дјеловања; - Који су најчешћи органски или неоргански извори загађивања воде; - Како се врши пречишћавање отпадних вода. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Главни загађивачи ваздуха, воде и земље: оксиди сумпора, азота и угљеника, угљоводоници, једињења олова, живе, цинка, кадмијума и бакра и канцерогена једињења. 2. Загађивање воде (органски и неоргански загађивачи и токсични материјали). 3. Пречишћавање отпадних вода. 	Биологија: Биолошко дјеловање токсичних супстанци из ваздуха, воде и земље на хумани организам. Физика: Физички процеси при пречишћавању отпадних вода.

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

При реализацији наставних садржаја по темама могу се користити следећа наставна средства и извести демонстрациони огледи, односно вјежбе:

1. Тема: СТРУКТУРА ОРГАНСКИХ ЈЕДИЊЕЊА
  - Демонстрирање калотних модела алкана, алкена и алкина
  - Илустрација sp^3 , sp^2 и sp хибридизација
2. Тема: УГЉОВОДОНИЦИ
  - Добијање и особине метана
  - Добијање и особине етена
  - Добијање и особине етина
3. Тема: ОРГАНСКА КИСЕОНИЧНА ЈЕДИЊЕЊА
  - Оксидација етанола са калијум-хроматом у сумпорно киселој средини
  - Tollens-ова и Fehling-ова реакција на алдехиде
  - Добијање етанкиселине и етилетаноата и њихове особине
4. Тема: ОРГАНСКА АЗОТНА ЈЕДИЊЕЊА
  - Доказивање азота у органским једињењима
  - Доказивање анилина
5. Тема: УГЉЕНИ ХИДРАТИ
  - Tollens-ова реакција на глуклозу
  - Хидролиза сахарозе
  - Доказивање скроба и целулозе са елементарним јодом
6. Тема: ЛИПИДИ
  - Растворљивост масти и уља
  - Акролеинска реакција на масти
  - Добијање натријум-стерата
7. Тема: ПРОТЕИНИ
  - Доказивање сумпора у протеинима
  - Реакције таложења протеина
  - Нинхидринска реакција
  - Биуретска и ксантопротеинска реакција
8. Тема: НУКЛЕИНСКЕ КИСЕЛИНЕ
  - Илустрација ДНК и РНК
9. Тема: ВИТАМИНИ, ХОРМОНИ, АЛКАЛОИДИ И АНТИБИОТИЦИ
  - Доказивање витамина А, Д и Ц у природном материјалу
10. Тема: ПРИРОДНИ И СИНТЕТИЧКИ МАКРОМОЛЕКУЛИ
  - Физичке и хемијске особине полиетилена, поливинил-хлорида и стирена
11. Тема: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
  - Доказивање хлоридних јона и јона живе у води
  - Доказивање органских супстанци у води

Наставници могу наведене огледе/вјежбе или демонстрирања прилагодити условима рада у школи.